

L'udská prirodzenost', výchova a rod

J. J. Rousseau a D. Hume

J. J. Rousseau

o disparite pohlaví

Pohlavná diferencia ako téma filozofickej reflexie

Ľudská bytosť akoby pozostávala z dvoch častí – jedna je všeobecne ľudská, druhá je daná pohlavím, je mužská alebo ženská.

Emil alebo o výchove (1762)

„prvá odlišnosť, ktorá sa prejavuje v morálnom vzťahu medzi dvoma pohlaviami“ je, že „muž má byť silný a aktívny, žena má byť slabá a pasívna. Muž má mať moc i vôľu, pre ženu stačí, ak bude klásť len malý odpor“

O podriadенosti ženy

Žena má byť podriadенá mužovi. Prečo?

- v rodine musí byť jedna, výlučná a konečná autorita, ktorá rozhoduje, moc v rámci rodiny teda nemôže byť rozdelená medzi manželov
- neschopnosť ženy vykonávať moc a rozhodovať o spoločných veciach (v dôsledku jej biológie, reprodukčnej funkcie)

O podriadanosti žney

Hlavný dôvod, prečo žena má byť podriadená mužovi:

Mužovi „ záleží na tom, aby si bol istý, že deti, ktoré musí uznať a živiť, sú jeho a nikoho iného. Manželka, ktoré sa niečoho podobného báť nemusí, nemá rovnaké právo voči manželovi“

to z pohlaví, ktorému príroda zverila deti, musí za ne zodpovedať druhému pohlaviu

Vyplyva to „z prirodzenej povahy vecí“

**Nadvláda mužov nad ženami je dôsledkom silného diktátu prírody, a preto spadá mimo sféru politického ►
vylučuje nerovnosť medzi pohlaviami zo sféry „ľudského“**

O prirodzenosti

- ▶ **Charakter či prirodzenosť ženy definuje v súlade s tým, akú úlohu im pripisuje v rodine ako spoločenskej jednotke (starostlivosť o domácnosť a rodinu, výchova detí)**
- ▶ **Charakter, či prirodzenosť muža definuje v súlade s tým, akú úlohu mu pripisuje v spoločnosti (občan)**

Asymetria: mužskú (v Rousseauovom slovníku ľudská) prirodzenosť neodvodzuje z úlohy mužov v rodine

O prirodzenosti ženy

1. Muž musí si byť istý, že deti, ktoré porodila jeho manželka, sú jeho vlastné
2. Nielen on, ale všetci tomu musia veriť

Záver:

odlišný morálny charakter muža a ženy je prirodzený

► potreba diferencovanej výchovy chlapcov a dievčat.

O prirodzenosti ženy

- ▶ **Funkcionalistické chápanie:** prirodzenosť ženy, jej vlohy a dispozície, jej potreby ale aj jej hodnota sú odvodené z jej funkcie či úlohy v rámci rodiny

Začína predpokladom, podľa ktorého úlohou ženy je byť žiadúcim sexuálnym objektom muža, jeho cudnou manželkou a starostlivou, dobrou matkou jeho detí a potom odvodzuje závery ohľadom jej intelektuálnych a morálnych vlastností.

Princíp dvojakého metra“

„každé porušenie vernosti je zlé, a každý neverný muž ...je necitlivý a nespravodlivý; ale neverná žena je horšia, taká žena rozbíja rodinu a porušuje zákony prírody; ak porodí deti, ktoré nie sú vlastné jej mužovi, zradí manžela aj deti, nespácha len cudzoložstvo, ale velezradu....Nepostačuje, aby manželka bola verná, je potrebné aj to, aby ju manžel, ako aj jeho priatelia a známi za takú aj považovali..a verili tomu, že je verná. Preto musí byť **oddaná, skromná, zdržanlivá**; musí mať dobrú povest'. Nepostačuje zdržanlivosť ženy, je potrebné aby si udržala dobrú povest'. Z týchto princípov vyplýva nielen morálna diferenciacia medzi pohlaviami, ale aj morálna povinnosť žien úzkostlivo dbať o svoje počínanie, spôsoby a správanie“.

O odlišnej výchove chlapcov a dievčat

príroda verzus výchova“ - aká je samotná ľudská povaha, čo pochádza u človeka od prírody a čo je dôsledkom okolností a výchovy?

najdôležitejšou cnosťou ženy je skromnosť

žena je stvorená na to, aby prinášala potešenie mužovi a bola mu podriadená

► Emil má byť vedený k tomu, aby sa stal nezávislým, autonómnym, Žofiina výchova má smerovať k tomu, aby

O odlišnej výchove chlapcov a dievčat

Keďže úlohou ženy je byť žiadúcim sexuálnym objektom muža, jeho cudnou manželkou a matkou jeho detí, tejto úlohe musí zodpovedať jej charakter a morálka

Výchova dievčat musí byť zameraná na rozvíjanie tých morálnych cností, vďaka ktorým budú môcť plniť svoje úlohy matky a manželky

O odlišnej výchove chlapcov a dievčat

- ▶ výchova má byť diferencovaná podľa pohlavia, keďže *„v spoločenskom poriadku, kde sú všetky miesta určené, musí byť každý vychovávaný pre svoje miesto“*
- ▶ ak by dievčatá boli vychovávané ako chlapci, tak by sa im podobali a tým by strácali svoju ženskosť ► majú byť vychovávané odlišne, ku skromnosti, zdržanlivosti, umiernenosti, pokore
- ▶ *„prvou a **najdôležitejšou vlastnosťou ženy je dobrá povaha čiže miernosť**: je stvorená **poslúchať** tvora tak nedokonalého, ako je muž (...) mala by sa naučiť znášať krivdy a trpieť manželove urážky bez ponôš“*

O výchove dievčat

- ▶ Výchova má byť zameraná na rozvíjanie tých charakterových vlastností a morálnych cností, ktoré zodpovedajú príkazu vyhýbať sa čo i len podozreniu zrady záujmov ich manželov
- ▶ Povahové a morálne charakteristiky, ktoré sú pre ženy žiaduce, sú odvodené z chápania miesta a úlohy žien v rámci rodiny.

L'udská prirodzenosť vo filozofii D. Huma

- ▶ Humova antropológia: človeka nie je len (alebo nie je primárne) poznávajúcou, ale aj (alebo predovšetkým) cítiacou, prežívajúcou, konajúcou bytosťou; bytosťou, ktorá je plná vášní a túžob.
- ▶ Samotný rozum nie je nejaká božská či nadprirodzená schopnosť, ale je súčasťou prirodzenosti, je ľudskou verziou "rozumu zvierat

Hume ako filozofický antropológ

- ▶ Musíme preskúmať ľudskú prirodzenosť a spôsoby, akými ľudia premýšľajú, uvažujú, cítia, akými prežívajú svet a chápu seba samých, a prečo to robia práve tak, ako robia.
- ▶ Nová veda o ľudskej prirodzenosti má byť založená na empirických princípoch, na starostlivom pozorovaní ľudského života „v bežnom chode sveta“, skúmania „ľudského správania v spoločnosti, pri rôznych záležitostiach a radoostiach
- ▶ Ľudskú prirodzenosť Hume chápe ako **univerzálnu, neuvažuje o mužskej či ženskej prirodzenosti.**

Prirodzené sklony ľudskej mysle

- ▶ Príroda sa nespolieha na nedokonalý ľudský rozum, ale vybavila človeka istými prirodzenými presvedčeniami
- ▶ Ľudská myseľ je vybavená prirodzenými náklonnosťami, ktoré stoja za takými „prirodzenými“ presvedčeniami, ako je viera v uniformitu prírody, viera v to, že budúcnosť sa bude podobatť minulosti alebo viera v kauzálne spojenie
- ▶ Tieto presvedčenia sú súčasťou ľudskej prirodzenosti, človeka nimi vybavila samotná príroda; sú inštinktívnej povahy, zastávame ich automaticky, bez racionálneho uváženia a reflexie

Hume o vzdelávaní

- ▶ Vychádza z asocianistickej teórie fungovania ľudskej mysle, hlavnými mechanizmami vzdelávania sú asociácia ideí, opakovanie a zvyk
- ▶ Zdôrazňuje kognitívny aj sociálny význam vzdelávania, ako aj význam morálneho vzdelávania v zmysle rozvíjania morálnych cností.
- ▶ Na druhej strane je voči vzdelávaniu kritický, keď ho stavia voči prirodzenosti ako čosi umelé.

O morálnej výchove

- ▶ Význam náklonností v morálnej výchove
 - ▶ Výchova k zmyslu pre spravodlivosť
 - ▶ **Bez pohlavnej diferencie**
 - ▶ Cudnosť a skromnosť, predpisovaná ženám, je vynálezom mužov, je vecou konvencie
-